
KINA

SU LIN

Želeo bih da dam jedan kraći uvod u razvoj obrazovanja i udeo reforme obrazovanja u modernizaciji naše zemlje. Budući da sam lično uključen u obrazovni rad i naglasak u mom izlaganju biće na obrazovanje.

Svima je poznato da je Kina socijalistička zemlja u razvoju. Tokom duge istorije ona je kao feudalno društvo postojala i više od 2 000 godina, a kasnije su je u više navrata osvajale strane imperije. U staroj Kini ekonomija je bila nerazvijena, a kultura i obrazovanje bili su zaostali. Više od 80% stanovništva bilo je nepismeno; obuhvaćenost dece školovanjem iznosila je jedva oko 20%. Postojao je vrlo mali broj škola, a ni one nisu bile ravnomerno raspoređene. U graničnim oblastima, kao i u oblastima naseljenim manjinskim nacionalnostima i obrazovanje i kultura bili su veoma zaostali. Mnoge manjinske nacionalnosti uopšte nisu imale škole, a neke čak ni vlastiti pisani jezik. Belezi su se pravili zarezivanjem drveta ili vezivanjem čvorova.

Po osnivanju nove Kine došlo je do značajnog razvoja kulture i školstva. Predstojao im je dug put. Od 1949. do 1966. razvijali su se dosta brzo i dostigli značajan napredak. Ali, tokom deset godina „kulturne revolucije“ obrazovanje i kultura pretrpeli su velika razaranja, tako da je jaz između kineskog i svetskog naučnog i obrazovnog nivoa još uvećan. Tokom poslednjih godina nastala je nova situacija u kulturi i obrazovanju pošto su naša Partija i vlada preduzele niz odlučnih mera. Do 1979. godine obuhvaćenost dece školovanjem dostigla je 93%, a broj dece — učenika osnovne škole dostigao je 146 629 000, što je 56 puta više nego 1949. godine; broj srednjoškolaca dostigao je 59 060 000; broj polaznika tehničkih srednjih škola popeo se do 1 200 000, što je 3,8 puta više nego u 1949. godini. Broj institucija za više obrazovanje rastao je do gotovo 700 — osam puta više nego 1949. godine — do sada najveći nivo u kineskoj istoriji. Obrazovanje odraslih na različitim nivoima bilo je nezamislivo u staroj Kini.

Većina radnika i seljaka u našoj zemlji izvučena je iz nepismenosti, a uspostavljen je i sistem

večernjih škola srednjeg i višeg stupnja obrazovanja. Broj odraslih polaznika raznih vrsta škola za odrasle dostigao je 850 000. Više od pedeset manjinskih nacionalnosti u našoj zemlji dobilo je svoje osnovne škole, pa i svoje studente. Đaka manjinskih nacionalnosti, koji se školuju širom zemlje, ima oko 10 000 000, a od toga je gotovo 40 000 studenata, što po tempu razvoja prevazilazi nacionalni prosek. Poredeći novu Kinu sa starom i po uspehu i po bolnom neuspehu, nalazimo da je neophodno pridržavati se nekih osnovnih smernica ako želimo da razvoj obrazovanja potpomaže socijalističku izgradnju:

(1) Politička i ekonomska nezavisnost i uspostavljanje socijalističkog sistema neophodni su preduslovi za razvoj nacionalnog obrazovanja i kulture, i bez toga se ne mogu zamisliti razvoj obrazovanja i kulture raznih nacionalnosti u našoj zemlji, i obogaćivanje kulturnih i naučnih standarda cele nacije.

(2) Odgovarajući značaj mora se pridati ulozi i funkciji nauke i kulture u razvoju nacionalne ekonomije. Nivo razvijenosti zemlje u velikoj meri zavisi od toga u kojoj se meri neguje intelekt. Obrazovanje je veliki pokretač razvoja ljudskih intelektualnih potencijala. On zavisi od razvoja privrede, ali u isto vreme igra značajnu ulogu u daljem podsticanju privrednog razvoja. Kao put usavršavanja znanja i tehničkih veština proizvodnih radnika, obrazovanje je vrsta proizvodne snage neophodne za razvoj društva.

(3) Moraju se ulagati naponi kako bi se obrazovanje razvijalo onako kako je planirano, kako bi moglo da zadovolji potrebe društvene politike, privrede, kulture, nauke i tehnologije. Pogrešno je smatrati obrazovanje pukom merom blagostanja, ili mu dati status trivijalnog.

(4) Moraju se sprovoditi načela integracije jedinstva i različitosti, popularnog i izuzetnog, centralnog planiranja i upravljanja sa regionalnih i okružnih nivoa. U našoj zemlji politika i ciljevi obrazovanja su nacionalno jedinstveni, ali su oblici upravljanja školama različiti, kako bi u potpunosti podstakli inicijativu u svakoj društvenoj pori.

(5) Mora se obezbediti veliki broj nastavnika, što podrazumeva i vođenje ispravne politike prema intelektualcima. Nastavnicima se mora pridati odgovarajući značaj i iskazivati poštovanje njihovom plemenitom i mukotrpnom radu; mora im se poboljšati društveni položaj kako bi njihova inicijativa došla do potpunog izražaja. To je osnovni zalog da obrazovanje u našoj zemlji bude kako valja.

Naša se zemlja sada nalazi pred velikim zadacima modernizacije industrije, poljoprivrede, na-

rodne odbrane, nauke i tehnologije — i to je zadatak koji valja obaviti do kraja ovog stoleća. A da bi se ove četiri modernizacije ostvarile, ključna je modernizacija nauke i tehnologije, a osnovu predstavlja obrazovanje. Prema tome, u našoj zemlji je preduzet niz mera kako bi se podstakao razvoj obrazovanja. Te se mere uglavnom odnose na sledeće:

(1) Načelno menjanje i poboljšanje sistema. Zbog velikih potresa do kojih je dolazilo poslednjih godina ciljevi i funkcija obrazovanja ozbiljno su dovedeni u pitanje. Stvoren je nesklad između obrazovanja i ekonomije, kao i nesklad unutar samog obrazovanja. Tako je i osnovni zadatak u narednim godinama da se oporavimo od tih potresa i da postavimo dobre osnove obrazovanja u budućnosti. Očekuje se da će sredinom osamdesetih doći do značajnih razvojnih promena u obrazovanju.

(2) U postavljanju ciljeva obrazovanja krenuti od postojećih uslova, biti svestan nesklada, utvrditi prioritete, i bediti nad odnosom između širenja i poboljšanja obrazovanja. Naša zemlja sa stanovništvom od milijardu ljudi zaista je ogromna. Razvijenost pojedinih oblasti je različita zbog razlika u geografskim uslovima i zbog velikih razlika između brojnih nacionalnosti. Zbog toga se pri postavljanju ciljeva obrazovanja ovi lokalni uslovi moraju uzeti u obzir. Sa različitim merilima treba pristupiti razvojnim ciljevima za velike i male gradove, za gradove i sela, za priobalne oblasti i one u unutrašnjosti zemlje, za granične regione, za ravničarske i za planinske predele, za ekonomski razvijena i ekonomski nerazvijena područja. Jednom reči, nije moguće postaviti samo jedan standard ili zahtev. Uzmimo univerzalizovanje obrazovanja kao primer: u nekim velikim gradovima osnovno i srednje obrazovanje je postalo univerzalno, a u većini sela sva deca nisu obuhvaćena ni osnovnim školstvom. Prema tome, različite ciljeve ćemo postaviti univerzalizaciji osnovnog školovanja u različitim objektivnim okolnostima. Širenje osnovnog obrazovanja treba ostvariti u kratkom razdoblju u onim oblastima gde su ekonomski uslovi i obrazovne osnove bolji, a u drugim uslovima tek za tri ili pet godina, a univerzalizovanje se može odložiti u planinskim, pograničnim i pastirskim oblastima koje su vrlo siromašne. Pridržavamo se načela da država postavlja osnovne standarde, a zahtevi koji se postavljaju kvalitetu nastave mogu se razlikovati.

Šta podrazumevamo pod „jačanjem dobrih strana i obezbeđivanjem ključnih jedinica”? Mi koncentrišemo ograničena finansijska i materijalna sredstva i dajemo prioritet onim oblastima i školama koje imaju bolje uslove, a izbegava-

mo podsticanje napredovanja u svim jedinicama u isto vreme, sa podjednakim naglaskom na svemu. Razvoj obrazovanja u tim oblastima podstaci će razvoj privrede i obrazovanja čitave zemlje. Posebnu pažnju poklanjamo ključnim oblastima. Država potpomaže i one oblasti u kojima postoje teškoće, kako bi se obrazovanje i tamo razvijalo. Na trećoj plenarnoj sednici Petog svenarodnog kongresa odlučeno je da počev s ovom godinom država obezbeđuje posebne fondove za pomoć ekonomski nerazvijenim oblastima. Fondovi će se koristiti za granična i udaljena područja, za oblasti naseljene manjinama i za područja s ekonomskim problemima. Deo ovih fondova koristiće se za obrazovanje.

Pored nastojanja da se prednosti lokalne administracije koriste u najvećoj mogućoj meri, postoji i pitanje odbira vrsta škola koje će se posebno podsticati. Krajem pedesetih godina izvestan broj boljih škola i koledža dobio je poseban status i igrao je vodeću ulogu u poboljšanju kvaliteta obrazovanja. Na žalost, te su škole uništene tokom kulturne revolucije. Posle hvatnja „četvoročlane bande” te su škole ponovo vaspostavljene, a pored njih i izvesnom broju drugih škola različitog stepena dat je taj ključni status. One su glavna potpora obrazovnog sistema u Kini. Mi ćemo uložiti sve napore da obnovimo ključne nacionalne univerzitete, stopu po stopu, grupu po grupu. Njima država daje prioritet i u pogledu materijalnih, i u pogledu finansijskih i kadrovskih izvora, nastojeći da dostigne svetski nivo u što kraćem roku.

(3) Povećati udeo investicionih ulaganja u obrazovanje. Dosta dugo smo malo ulagali u obrazovanje i mislim da odnos investicija u privrednu izgradnju i u obrazovanje nije odgovarajuć. Nepostojanje kvalifikovanog kadra i kulturna zaostalost postali su ozbiljne prepreke ostvarivanju četiri modernizacije. Sada se veća pažnja mora pokloniti obrazovanju. Izdaci za obrazovanje rastu. U poređenju sa 1979. godinom izdaci za kulturu, obrazovanje, zdravstvo i nauku porasli su u nacionalnom budžetu za 1980. za 16,2 biliona juana, a u poređenju sa 1980, ti će troškovi u 1981. porasti za 2,12 biliona juana. U sledećoj deceniji očekuje se dalji porast ovih sredstava. Ista politika preporučena je i oblastnim vlastima. Mi smo potpuno svesni da je u socijalističkom sistemu u našoj zemlji bitno da partija i vlada, nacionalna i lokalna, daju veliki značaj razvoju obrazovanja. Vlasti moraju biti toga svesne i preduzimati odgovarajuće praktične mere. Brojni slučajevi se mogu navesti kao primer. Oblast Jang Juan u provinciji Hobei je planinsko područje, sa slabim ekonomskim uslovima. Pre oslobođenja čitava oblast je imala samo 93 osnovne škole sa 4 000 učenika,

i nijednu srednju školu. U 139 planinskih sela ovog područja, što je činilo trećinu ukupnog broja sela, nije postojala nijedna škola i stanovnici su uglavnom bili nepismeni. Posle oslobodjenja vlasti su pridale veliki značaj obrazovanju. U nastojanju da se oslone na vlastite snage, orijentisali su se na masovnost i razvili sistem „pola-rad pola-učenje”. Višegodišnja nastojanja dovela su do toga da već šezdesetih godina obrazovanje postane univerzalno. Sada svako selo na tom području ima osnovnu školu, a obuhvaćenost dece školovanjem iznosi 99 posto, što je dobar pokazatelj i za čitavu zemlju.

(4) Obaviti reformu strukture obrazovanja. Trenutno, struktura srednjeg obrazovanja prolazi kroz reformu. Tokom političkih previranja u deceniji „kulture revolucije” razni oblici srednjeg stručnog obrazovanja svedeni su na opšte srednje obrazovanje. Sve srednje stručne škole bile su zatvorene. Od sedam miliona gimnazijalaca, koliko je tadašnja Kina proizvodila godišnje, samo je manjina mogla da se upiše na univerzitet, a ostali su morali da se zaposle. Ali, pošto nisu imali nikakvo stručno obrazovanje, morali su da prođu kroz stručnu obuku od samog početka. To je dovelo do brojnih problema. Odgovor na te probleme se sada traži u reformi srednjeg obrazovanja. Ta reforma podrazumeva uvođenje stručne obuke u srednje škole, pretvaranje nekih gimnazija u stručne škole, osnivanje raznih vrsta srednjih škola, među njima i škola za obuku nastavnog osoblja za srednje stručne škole.

Reformi srednjeg obrazovanja pristupilo se u mnogim provincijama i gradovima Kine. Na primer, u 50 srednjih škola u 12 oblasti Bejing uvedeno je preko 110 eksperimentalnih odeljenja za obuku za 40 zanimanja. Postoji više od 10 odeljenja za obuku za poljoprivredna zanimanja u 11 škola u sedam oblasti u predgrađima Bejinga. U tim odeljenjima slušaju se sledeći predmeti: trgovina s inostranstvom, turizam, kulinarnstvo, elektronska tehnologija, slikanje, građevinarstvo. Javnost pozdravlja ovu vrstu tehničkih škola, što se vidi i po broju prijavljenih. Brojne su ovakve škole i u drugim gradovima — u Šangaju, Nankingu, Čankingu, a ima ih i u seoskim područjima.

Više obrazovanje u Kini, takođe, treba da prođe kroz strukturnu reformu. Prvo se moraju uskladiti umetničko i prirodno-naučno obrazovanje. Dugo se u Kini više obrazovanje razvijalo tako što je naglasak stavljan na primenjene nauke kao što su: fizika, građevinarstvo, medicina i slično, a društvene nauke nisu dobijale odgovarajuću pažnju. Godine 1952, 22,5% svih studenata diplomiralo je sa jednim od predmeta

društvenih nauka kao glavnim (uključiv književnost, istoriju, filozofiju, ekonomiju, pravo). Od tada, posle izvesnih uspona i padova, udeo ove grupe diplomaca beleži stalni pad, sve do 8,5%. Nama je sada potreban veliki broj stručnjaka za ove nastavne predmete, jer želimo da socijalistička demokratija dođe do punog izraza u Kini, želimo da ojačamo naš socijalistički pravni sistem, da ojačamo upravljanje industrijskim, trgovinskim i javnim ustanovama, da poboljšamo efikasnost administracije. Predstoji nam da povećamo broj studenata društvenih nauka i da otvaramo nove fakultete ove vrste.

Reforma privrednog i finansijskog sistema nameće potrebu reformom obrazovnog sistema. Reformom u ovim oblastima nastoji se da se oslabi prekomerna centralizovanost administrativne moći. Iznova se određuju odnosi između države, lokalnih vlasti i škole, čime će se ostvariti veća autonomija lokalnih vlasti i škola, posebno škola. Tom promenom škole će, do izvesnog stepena, dobiti moć da upravljaju vlastitim poslovima u smislu izbora nastavnog materijala, predmeta i kurseva, upisa studenata, zapošljavanje diplomiranih, upravljanja sredstvima i opremom. Time će se podstaći inicijative same škole. Pošto uprava škole dobije pravo na poslednju reč u pitanjima nastave i naučnog rada, direktori, predsednici, stručnjaci i nastavno osoblje biće u prilici da u potpunosti ostvare svoju ulogu, što će doprineti da se i obrazovanje razvija svojim tokom.

(5) Ekonomsko poslovanje škola potrebno je učiniti što efikasnijim. Sada postoje škole za redovne i vanredne učenike (među ovim drugim postoje dve vrste: one gde učenici pola vremena provode na poslu, a pola učeći; druge su za one koji uče u svom slobodnom vremenu). Te škole su pod upravom države ili lokalne zajednice, industrijskih preduzeća, vladinih institucija, i veoma retko su autonomne. Godine 1979. osnovne škole za odrasle imale su 20.000.000 učenika od kojih je preko 6.000.000 odlazilo na dalje školovanje, a 860.000 je steklo različito više obrazovanje. Tokom narednih deset godina obrazovanje odraslih treba još više da se razvije. Svakome ko se kvalifikuje na ispitu biće dodeljena odgovarajuća diploma, bilo da je dotična osoba svoje obrazovanje stekla putem televizije ili radija, putem dopisnih kurseva, u institucijama za više obrazovanje radnika, ili samostalno. Biće izjednačeni pri zapošljavanju sa onima koji su diplome stekli redovnim školovanjem.

Posebno bih želeo da kažem nešto o sistemu „obrazovanje-rad“ koji je sproveden pre „kulturne revolucije“. Taj sistem je u velikoj meri podsticao škole tipa „rad-učenje“, i imao pozi-

tivnu ulogu u razvoju obrazovanja u Kini. Za vreme „kulturne revolucije” te su škole bile prisiljene da prestanu s radom. Sada se u mnogim regionima takve škole ponovo otvaraju. U nekim provincijama i gradovima formirane su posebne organizacije odgovorne za upravljanje takvim školama za obrazovanje odraslih. Obrazovanje na toj osnovi ima veliki značaj za Kinu koja je nedovoljno privredno razvijena.

(6) Razviti aktivnu međunarodnu razmenu i saradnju u oblasti obrazovanja. To je vrlo važna strana kineske međunarodne politike. U oblasti obrazovanja, doprineli su razvoju novih naučnih i multilateralnu saradnju sa prijateljskim zemljama. Ubrzan napredak savremene nauke i tehnologije, nova saznanja u oblasti teorije i prakse, obrazovanja doprineli su razvoju novih naučnih oblasti, interdisciplinarnih predmeta, novih metodologija, koje opet imaju značajan uticaj na obrazovanje. Smatramo da je neophodno da budemo odgovarajuće obavešteni o tim novinama u svetu, da razvijamo prijateljsku saradnju, da učimo i koristimo iskustva drugih zemalja, i da tako ubrzamo razvoj obrazovanja u našoj zemlji, kako bi ovo imalo bolji učinak u ostvarivanju četiri modernizacije.

U skladu sa tom politikom poslednjih nekoliko godina potpisali smo sporazume o saradnji u oblasti obrazovanja sa brojnim prijateljskim zemljama, i uspostavili razne oblike razmene i saradnje sa visokoškolskim ustanovama, pedagoškim institutima koji su do sada postigli značajne rezultate. Saradnja između kineskog odeljenja za obrazovanje, nauku i kulturu i UNESCO-a u stalnom je porastu. Do sada smo poslali više od 3.000 lica na studije u prijateljske zemlje, a izvestan broj stranih studenata (sada ih je oko 1300, uz oko 500 stručnjaka i naučnika iz raznih zemalja) studira na našim fakultetima. Tome treba dodati i uzajamne posete obrazovnim i naučnim institucijama, čiji se broj ubrzano povećava. Posebno bih istakao saradnju u oblasti obrazovanja između Kine i bratske Jugoslavije koja napreduje bez zastoja, ostvarujući se kroz uzajamne posete i predavanja. U Jugoslaviji se školuju kineski studenti, a izvestan broj jugoslovenskih studenata studira na kineskim univerzitetima. To govori o dobrom početku i solidnoj osnovi saradnje na polju obrazovanja između naše dve zemlje. Mi se nadamo da će se ova saradnja dalje razvijati.

Situacija koju sam ukratko prikazao daleko je od toga da zadovoljava postojeće zahteve, i kvantitativno i kvalitativno. Mi moramo dalje razvijati obrazovni sistem. U isto vreme mi želimo da ojačamo razmenu iskustava i saradnju sa drugim zemljama, što će doprineti prijateljstvu

i razumevanju sa ljudima drugih zemalja i razvoju našeg vlastitog obrazovnog sistema.

Pitanje: Predavanje je bilo vrlo interesantno i iz njega se moglo zaključiti da su univerziteti ponovo otvoreni. To znači da su, verovatno, izrađeni i novi programi. S obzirom na mnogoljudnost Kine, kako se vrši selekcija studenata za ove univerzitete?

Su Lin: Moj govor je zapravo bio najjednostavnije objašnjenje opštih prilika u obrazovanju u Kini. Sto se tiče naših današnjih visokih škola, one su u pogledu broja, kvaliteta i broja specijalizacija, odnosno grupa koje se mogu studirati još uvek daleko od potreba modernizacijâ koje naša zemlja sprovodi. Ja sam upravo kazao da je deset godina „kulturne revolucije” donelo vrlo ozbiljna razaranja na polju našeg obrazovanja.

Visoke škole su između 1965. i 1973. bile zatvorene. Znači, u tom periodu od šest—sedam godina, visokih škola nije zapravo bilo. Nakon što je stari, prvobitni sistem srednjeg obrazovanja obnovljen, pojavio se veliki problem jer je veliki broj maturanata želeo da se upisuje na fakultete.

Svake godine kod nas maturira šest do sedam miliona učenika. Svih šest—sedam miliona maturanata žele da se upišu na fakultet, a može da se upiše samo 300 hiljada. To znači da se svake godine samo pet procenata maturanata može upisati na fakultete. Sta da radimo sa ostalih 95 procenata? Morali smo da prihvatimo više načina rešenja ovog problema. Jedan je, kao što sam malopre rekao, otvaranje večernjih škola. To praktično znači, kada se ti đaci zaposle, kada odu u selo, u fabrike ili u svoja preduzeća, oni pored toga što normalno rade, pohađaju večernje škole. Pored ovog rešenja, mi smo usvojili još jedan način. To su škole putem raznih medija, televizije i radija, a pored toga još i dopisne škole.

Tako je putem ovih večernjih škola, u obrazovanje uključeno oko 800 hiljada ljudi, pored onih koje mogu da prime fakulteti. Prema tome, od oko 2 miliona maturanata koje mi sada svake godine dobijamo iz srednjih škola, oko 800 hiljada je uključeno u rad ovih škola. Drugarica je pitala — kako biramo studente? Otkako je pala četvoročlana banda mi sprovodimo reformu školstva i ta reforma traje već tri godine. Jer, u vreme četvoročlane bande, ispiti su bili ukinuti. Ne znam da li ste gledali film o novom načinu koji je uvela četvoročlana banda, da su na fakultete mogli da se upišu srednjoškolci i ljudi sa osnovnom školom, bez ikakvog kriterijuma? U to vreme svi ispiti su

bili ukinuti, a sada ne samo da smo ih obnovili, nego su i zahtevi strožiji i veći.

Sada se našim srednjoškolicima koji žele da se upišu na fakultet, postavljaju sveobrazovni zahtevi. To su moral, znanje i fizička spremnost. I samo se najbolji mogu upisati na fakultet. Sada se, uz pomoć profesora, organizuju ispiti za upis na fakultet. Naravno, budući studenti moraju zadovoljiti prve kriterije — moral i fizička spremnost, a potom se prema rezultatima ispita, odnosno preko tih ispita, određuje nivo znanja, da li je dovoljan za upis na fakultet ili nije.

U okviru reforme obrazovanja u našoj zemlji, pored upisa na fakultet redovnih studenata, mi smo obnovili i sistem obrazovanja doktoranada. Na našem poslednjem Kongresu prihvaćeno je da se obnovi sistem fakultetskih, akademskih titula pošto čak ni profesori univerziteta nemaju akademske titule, jer su bile ukinute. Od 1981. godine to će stupiti na snagu. Pored toga, obnovljene su i sve titule u istraživačkom kao i u naučnom radu.

Pitanje: Na koji način se određuje broj studenata koji studiraju u inostranstvu i procenat za zapadne zemlje, odnosno za socijalističke?

Su Lin: Kod nas je situacija ovakva. U vreme vladavine četvoročlane bande, bilo je vrlo malo studenata koji su mogli da idu u inostranstvo. Bilo je nešto više onih koji su išli da uče jezik, ali onih koji su išli da uče prirodne nauke bilo je vrlo malo. Sada ne postoji određena proporcija između studenata koji idu u zapadne i u socijalističke zemlje. Postoje tri vrste ljudi koje sada šaljemo na školovanje u inostranstvo. Govorio sam o tome kako je u vreme „kulturne revolucije“ razlika između naučno-tehničkog nivoa naše zemlje i ostalih zemalja povećana. Da bismo podigli svoj naučno-tehnički nivo i da bismo dostigli savremeni svetski nivo — jedna vrsta ljudi koje šaljemo u inostranstvo na školovanje su prosvetni radnici sa visokih škola. Mi ih šaljemo na specijalističke, postdiplomske studije. Jedan deo studenata koji su došli u Jugoslaviju, takođe su prosvetni radnici sa visokih škola. Jedan deo je sa univerziteta Fu Den, drugi su sa pekinškog univerziteta.

Druga vrsta ljudi koje šaljemo u inostranstvo su stručnjaci iz oblasti proizvodnje. Oni iz svojih privrednih ili naučnih sektora idu u inostranstvo na specijalističke studije. Deo studenata koji su došli u Jugoslaviju spada u ovu vrstu.

Treća vrsta studenata koje šaljemo u inostranstvo su oni koje odabiramo među studentima koji su počeli da studiraju, a zatim ih šaljemo

u inostranstvo. Popriličan broj njih ide u inostranstvo na studije jezika. Na primer, ima ih koji su došli u Jugoslaviju da uče vaš jezik. Zbog toga su godine starosti studenata koje šalje-mo u inostranstvo vrlo različite. Ima ih vrlo mladih, a ima ih i od preko 30, 40 godina. A kako odabiramo studente koji idu u inostranstvo? Jedan od preduslova je da se student koji želi da ide u inostranstvo bavi oblašću koja je zemlji trenutno vrlo potrebna, što će reći prirodnim naukama ili tehnikom. Takođe, jezikom. Drugi preduslov je jezik. Potrebno je da student koji želi da ide u određenu zemlju zna jezik koji se u toj zemlji govori. A, pored toga, potrebno je i da njegovo zdravstveno stanje bude zadovoljavajuće. Dakle, postoje tri osnovna preduslova. Jedan je struka, drugi je nivo znanja stranog jezika i treći zdravlje.

Da li treba da položi ispit? Studenti koji idu u inostranstvo na školovanje moraju da polože ispit. Recimo, ako se radi o ljudima koji su već zaposleni. Na primer, prosvetni radnici moraju da polažu stručni ispit.

Trenutno broj naših studenata u inostranstvu nije veliki. Ima ih nešto preko tri hiljade.

Pitanje: Drug Su Lin nas impresionira milionskim ciframa. Takođe impresionira i podatak kada govori o organizovanosti i disciplini. Imao sam prilike da se lično uverim kako postoji izvestan red — kada se pripremaju stručnjaci, odnosno kandidati koji idu u inostranstvo da studiraju, da se bave specijalizacijom.

Mi smo imali prilike da ovde za godinu i po, dve godine prođe stotinu vaših stručnjaka, specijalizanata i studenata koji su ovde po našem bilateralnom sporazumu i zaista su to izvanredni studenti i odlični radnici i stručnjaci. Mnogi će ovde uspeti čak i da doktoriraju. Svi su vrlo ambiciozni i vrlo vredni. Ali bih hteo da vas pitam nešto iz oblasti kulture. Vi ste do sada govorili o obrazovanju. Da li biste mogli nešto da nam kažete o strategiji u kulturnoj politici. Govorili ste o programu četiri modernizacije. Jedna od tačaka tog programa, pored privrede, poljoprivrede, industrije i nacionalne bezbednosti jeste nauka-tehnologija, što, u širem smislu, obuhvata i oblast kulture. Koji su prioriteti u kulturnoj politici sada, kojom strategijom sada vaša zemlja pokušava da povрати ono što je uništeno tokom „kulturne revolucije”? Koji su dalji pravci u kulturnoj politici?

Su Lin: Govorio sam o razaranjima koje je „kulturna revolucija” izazvala u našoj zemlji. De ne govorimo o privredi, razaranje je bilo naj-

teže na kulturnom i obrazovnom polju. Četvoročlana banda je sprovodila jednu posebnu kulturnu politiku. Čitavih deset godina narod je mogao da vidi samo nekoliko pozorišnih predstava. U periodu „kulturne revolucije”, veliki broj umetnika, pisaca, kulturnih i prosvetnih radnika, takođe je pretrpeo oštar napad četvoročlane bande. Četvoročlana banda je želela da se suprotstavi revizionizmu, kako je okarakterisala period pre njene vlade, i zbog toga je kao način suprotstavljanja revizionizmu upavo ove elemente društva: umetnike, pisce, kulturne radnike, slala na selo i time zaustavila njihov rad. Šta smo uradili za ove četiri godine, otkako smo srušili vladavinu „četvoročlane bande”? Cilj Centralnog komiteta naše zemlje bio je da ono što su veliki neredi „kulturne revolucije” okrenuli naglavce ponovo postavi na noge.

Tako su, kao prvo, vraćeni ime i položaj svrgnutim umetnicima, svima onima koji su pretrpeli napad. Rehabilitovani su. Tako smo počeli da ispravljamo greške četvoročlane bande, pa je piscima vraćeno pravo da pišu. Politički kadrovi su vraćeni u svoje prvobitne organizacije i na prvobitna mesta, i pružena im je prilika da se još bolje razvijaju. Pored toga, sproveli smo i niz reformi u svim oblastima, a, naravno, i u kulturi. Sada broj naučnih i edukativnih časopisa neprestano raste, a u vreme „kulturne revolucije” uopšte nisu postojali. Pored toga, mi smo uveli novine i na području kulturne i tehničke razmene. U vreme „kulturne revolucije”, Kina je bila sasvim zatvorena zemlja, a sada saradjemo sa velikim brojem zemalja.

Pored toga, u skladu sa našim modernizacijama, mi sprovodimo novu kritiku celokupnog desetogodišnjeg perioda naše izgradnje. Ne govorimo samo o „kulturnoj revoluciji”, sada govorimo koji je period imao kakve rezultate. Sve u svemu, radimo na oslobađanju misli. Stoga, na planu kulture sada sledimo ovakav pravac. Kao što je vođa Mao rekao — pustimo stotinu cvetova da cveta, i neka stotinu škola raspravlja. Otuda i na umetničkom polju puštamo da se razvijaju sve forme, svi oblici. Sada je dozvoljeno, što se umetnosti tiče, da se razvijaju svi stilovi. Mi sada dozvoljavamo sve vrste mišljenja, sve vrste pravaca koji treba međusobno da raspravljaju i da se slobodno razvijaju. Više ne prihvatamo sistem diktature nad mišlju.

Pitanje: Kakav je odnos prema kineskoj tradiciji i kulturi, a posebno prema kineskoj filozofiji. Da li je ona zastupljena u programima na visokim školama i da li se sada izučava, jer je u periodu „kulturne revolucije” došlo do potpunog raskida, do potpunog negiranja klasične kineske kulture i filozofske discipline. Zanima me da li je sadašnji program to obnovio ili nije?

Su Lin: Ja ne proučavam specijalno filozofiju, ali mogu da vam nešto kažem o situaciji. Na visokim školama u našoj zemlji postoje časovi filozofije i postoje grupe za filozofiju. Kritika klasične kineske filozofije data u vreme „kulturne revolucije“ sada više ne odgovara i to treba menjati. Na primer, kritika Konfučija ili Mencija sada više ne odgovara. Mi želimo da nastavimo naše kulturne tradicije, uključujući filozofiju. Jer ideologija koju su stvorili ondašnji učeni ljudi, sistemi koje su oni stvorili, stvarani su u uslovima tadašnjeg vremena. Mi ne možemo da ih kritikujemo ili ocenjujemo po kriterijumima sadašnjosti. Ipak, treba da usvojimo stanovište istorijskog materijalizma i da sa njega posmatramo tu staru tradiciju. Naravno, Kina ima vrlo staru tradiciju. I ona je doprinela razvitku Zapada i Evrope. Mi želimo da to sada razvijamo. Ali, Kina ima jednu svoju karakteristiku. To je feudalno društvo staro preko dve hiljade godina. Feudalni period u Kini, u poređenju sa Evropom, bio je izuzetno dug. Naročito je bio dug period centralističke vlasti. U kineskoj tradiciji postoje mnoge dobre stvari, ali isto tako postoje mnogi negativni momenti. Otuda mi sada govorimo o zaostacima uticaja feudalizma. Na svim nivoima našeg društva postoji taj uticaj.

Naša zemlja je prilično složena. Pored ogromnog broja stanovnika i pored velike tradicije, nasleđeno je i mnogo lošeg. Otuda su to velika pitanja koja mi sada moramo jasno sagledati i početi da rešavamo.

Pitanje: Molila bih druga Su Lina da nešto kaže o izdavačkim i prevodilačkim delatnostima. Koje se knjige najviše štampaju, kako stoje stvari sa udžbenicima, koje knjige se prevode?

Su Lin: Na planu izdavačke delatnosti mi imamo važan zadatak i dosta velikih problema. Treba podmiriti potrebe školstva, zatim treba izdati potreban materijal za narodno obrazovanje, za prosvetivavanje. U našoj vladi postoji odeljenje u rangu ministarstva koje upravlja izdavačkom delatnošću. To je državna uprava za izdavačku delatnost. Svaka provincija ima jedan takav zavod, a pod tim zavodom su izdavačke kuće.

Izdavačka delatnost je sada obnovljena. U poređenju sa periodom kulturne revolucije sada se izdaje neuporedivo veći broj časopisa iz svih oblasti. Takođe su osnovana i obnovljena mnoga društva. To je jedna strana izdavačke delatnosti. Da biste razumeli koliko je kod nas značajno pitanje izdavanja školskih udžbenika, samo da napomenem da u našoj zemlji ima oko 200 miliona učenika i studenata i da ih treba podmiriti. To znači da su tiraži neverovatno visoki. Jedna

izdavačka kuća je posebno zadužena za izdavanje obrazovnog materijala, odnosno udžbenika, pomoćnih materijala, itd.

Pored toga mi imamo izdavačku kuću za književnost, a zatim izdavačku kuću za stranu književnost. Tako da su razmere već sada prevazišle one koje je Kina imala pre „kulturne revolucije”. Sa druge strane, imamo velike probleme na polju izdavačke delatnosti. Recimo, štamparska oprema za izdavačku delatnost, ne odgovara trenutnim zahtevima. Dalje: papir koji koristimo za štampanje, u poređenju sa vašim je dosta grub, a zatim postoji problem štampanja. Štampanje naših „karaktera” je dosta komplikovano, zato i tu postoje problemi. Sve moramo planski rešiti tokom nekoliko narednih godina.

(Prevela s engleskog RUŽICA ROSANDIĆ)

